

In 2004 verscheen van de hand van Johan Decavele het kloeke boek *De eerste protestanten in de Lage Landen, Geloof en Heldenmoed*. Het beoogt voor een ruim lezerspubliek een synthese te geven van nogal wat detailstudies, waarbij de brutale kant van de toenmalige samenleving met sensationele, schrijnende en ook grappige verhalen gelardeerd wordt. Anders dan de titel doet vermoeden gaat het daarbij vooral om de opkomst van het protestantisme in Vlaanderen. De liefhebbers van *Het Hermetisch Zwart* van Yourcenar vinden bijvoorbeeld het verhaal van Zeno terug in het hoofdstuk over de ontuchtige monniken in Brugge. Interessant is het om te lezen hoe niet op de eerste plaats de aanhangers van Luther en Calvijn maar vooral de Anabaptisten, de Dopers, tot en met de brandstapel vervolgd werden. Na de val van hun Duizendjarige Godsrijk in 1535 in Münster vluchtten velen van hen naar de Lage Landen en ook naar 's-Hertogenbosch. Niettemin was het een volgeling van Luther die als eerste martelaar der Nederlanden ter dood werd gebracht. Hendrik Vos of Voes, afkomstig uit 's-Hertogenbosch en Augustijnernonnik (evenals de Reformator) te Antwerpen beklom met zijn medebroeder Jan van Esschen op 1 juli 1523 de brandstapel die voor het stadhuis van Brussel was opgericht. In 1923 werd zijn vuurdood in Den Bosch herdacht en een plaquette in de Hervormde Kerk aan het Kerkplein onthuld. De dood van de twee monniken inspireerde Luther tot zijn eerste lied: *Ein neues Lied wir heben an* (Er is een cd verschenen waarop ook dit lied staat: *Lieder der Reformationzeit - Songs of the Reformation*, uitvoerenden Peter Schreier en Capella Fidicina o.l.v. Hans Größ; *Capriccio* 10 089).

In de rijk en gevarieerd geïllustreerde serie *Verloren Verleden, Gedenkwaardige momenten en figuren uit de vaderlandse geschiedenis* verschenen in 2004 twee deeltjes. Judith Amsenga en Geertje Dekkers beschrijven in 'Wat nu?', zei Pichegru onderhoudend *De Franse Tijd in Nederland, 1795-1813*. In de barre winter van 1794-1795 trokken uitgehongerde Franse troepen, met in hun ransel de idealen van de Revolutie, onze bevroren grote rivieren over. En vanaf een Schevenings strand vol ijsschotsen vertrok met stadhouder Willem v de oude, verdeelde en uitgeleefde Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Boeiend en met oog voor spitse details beschrijven de auteurs het ontstaan van het moderne Nederland met in de hoofdrol onze eerste koning, de goedwillende maar beklagenswaardige Lodewijk Napoleon. Al lezend over deze jongste broer van de Franse keizer, twijfel je

voortdurend tussen de kwalificaties 'acteur in een klassiek koningsdrama' en 'trieste soapster'.

In het allerlaatste deeltje van *Verloren Verleden* worden onder redactie van Els Kloek *Veertig gedenkwaardige momenten en figuren uit de vaderlandse geschiedenis* behandeld. Zowel de reeks van 24 deeltjes in het algemeen, als deze 40 momenten en figuren in het bijzonder, vormen een degelijke bijdrage aan de discussie over de samenstelling van een nationale canon. Tot mijn schande moet ik erkennen dat er onder deze 40 een gebeurtenis is, waar ik als redelijk ervaren historicus nog nooit van gehoord had: de dood van Allairt Beylinc in 1425. Maar verder gaat het om 39 oude en jongere vrienden. Van Karel de

Generaal Pichegru die in 1794 's-Hertogenbosch bombardeerde en Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap bracht. (Uit: 'Wat nu', zei Pichegru)

Grote tot Pim Fortuyn. Uit de laatste 50 jaar worden besproken: De Nacht van Schmelzer, Dolle Mina, De autoloze zondag, Het nationale voetbaltrauma uit 1974, De val van Screbrenica en tenslotte de moord op de 'grootste Nederlander aller tijden'. Een mooie bekroning, dit laatste deel, *Verzameld Verleden*, van de serie *Verloren Verleden*!

Vijftig jaar na Münster, in 1585, viel de grootste stad van de Nederlanden in handen van Parma. Een gebeurtenis als een waterscheiding in onze geschiedenis. Gustaaf Asaert publiceerde in 2004 en grondige, ja minutieuze studie: *1585, De val van Antwerpen en de uittocht van Vlamingen en Brabanders*. Meer dan de helft van de Antwerpenaren ontvluchtte toen de stad. De mensen met pit trokken weg naar Engeland, Duitsland en vooral naar het noorden, naar de Republiek der Verenigde Provinciën die daar aan het ontstaan was. Asaert volgt nauwkeurig hun spoor. Voor onze stad lijkt de val van de Scheldestad geen directe gevolgen gehad te hebben. Hoezeer vrouw Kleio ons steeds kan blijven onderwijzen blijkt overigens wel uit zijn laatste hoofdstuk: Assimilatie en Inburgering.

In het kader van haar rechtshistorische studie schreef Lonneke Poort een aardige en heldere scriptie, die op ons Stadsarchief valt in te zien. *Van vagebonden, quaatdoenders en brandstichters* vertelt het hele verhaal van de overval in 1726 op de afgelegen Nonnebossche Hoeve in Schijndel door de bende van Engele Jantje. Vanaf het door 15 zielige zwervers in de Schijndelse bossen gesmede complot tot aan hun uiteindelijk berechting door verschillende Brabantse schepenenbanken. Een berechting die bijna steeds uitliep op een doodvonnis, waarbij het gezicht werd gebrand of geblaakt.

Onder de vleugelen van de Stichting Zuidelijk Historisch Contact publiceerde Gerard van Gorp, eveneens in 2004: *Brabantse stoffen op de wereldmarkt, Proto-industrialisering in de Meierij van 's-Hertogenbosch, 1620-1820*. Met proto-industrie wordt bedoeld dat goederen in huisnijverheid worden geproduceerd voor externe markten, hier vooral voor de Hollandse. Rond 1600 moesten trouwens ook veel lakenmakers en linnenwevers zelf, vanwege het oorlogsgeweld en de plundergewoonten van de Spaanse en Staatse legers, uit de Meierij naar bijvoorbeeld Rotterdam en Haarlem de wijk nemen. Van Gorp beschrijft nauwkeurig hoe het de steden Helmond en Eindhoven en het platteland economisch en sociaal is vergaan tijdens de Generaliteitsperiode tot aan de grote veranderingen van rond 1800: de perikelen van de Franse Revolutie en de eerste aanzetten tot industrialisatie in moderne zin.

Enkele maanden geleden verscheen van de hand van onze bekende medeburger Luc van Gent *De familie Van Gent, Een Bossche familie sinds 1904, blijmoedig katholiek en volgzzaam, later eigenzinnig maar tolerant*. Een in eigen beheer uitgegeven verhaal van 64 bladzijden over een typisch rooms gezin met 14 kinderen. Van 1902 tot 1953 was vader Jacques, vanwege zijn boekhandel *Mosmans* op de Markt, een bekend en gezien Bosschenaar. Ontroerend, en o zo herkenbaar, bespreekt Van Gent lief en leed van zijn ouders, zijn broers, onder wie de legendarische Domien, en zijn zussen. Met de vele foto's een verrukkelijke portrettering van een eeuw 's-Hertogenbosch! De schrijver eindigt zijn voorwoord met: 'Wat is er met ons allen gebeurd? De lezer zal zich niet vervelen'. Een terechte vraag en een terechte veronderstelling!

En tenslotte is er nog een 's-Hertogenbosch in de kaart gekeken. Een mooie uitgave van Het Bossche Prentenmuseum. Aan de hand van meer dan 350 oude ansichtkaarten wandelen we door een vaak verdwenen Den Bosch. Onderweg wordt er stilgestaan bij vroegere bewoners en bestemmingen van de verschillende straten en panden. De wandeling begint op de Markt en gaat door bijna alle delen van de

De Sint-Jacobskerk aan de Hinthamerstraat, gebouwd in de jaren 1905-1907. Een van de mooie ansichten uit het nieuwe prentbriefkaartenboek.

binnenstad, het Zand en de Muntel om op de Parade te eindigen. We passeren de boerinnen die met hun poffers en hengselmanden voor het oude station op de stoep zitten te wachten op de stoomtram, de hoge molen die zijn wieken laat draaien boven het huidige Heetmanplein, en de Sint-Jacob die nog zonder zijn toren naakt staat te zijn aan de Hinthamerstraat. Worden voor tegenwoordige ansichtkaarten enkel de grootste hoogtepunten gefotografeerd, 100 jaar geleden blijkt er bijna geen stadsstraat te bestaan zonder dat daarvan een ansicht te koop was. 's-Hertogenbosch wordt met dit fraai vormgegeven boek prachtig in de kaart gekeken. Zoals recensenten in het verleden het verwoordden: een uitstekend cadeau voor onder de kerstboom!